

SZAKDOLGOZAT

Varga Benedek

MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

Rippl-Rónai Művészeti
Intézet

Gyermekálmok

Varga Benedek

Neptun kód: YSVZLC

Belső konzulens: Máté Balázs

Magyar Agrár – és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Rippl-Rónai Művészeti Intézet

Média design BA

2023.

TARTALOMJEGYZÉK

1. GYERMEKÁLMOK

<i>1.1. Gyermekkor</i>	1
<i>1.2. Fejlődéslélektan</i>	2
<i>1.3. Fantázia</i>	4
<i>1.4. Álmok</i>	4
<i>1.5. Alvás</i>	5

2. GYERMEKI VIZUALITÁS

<i>2.1. Az ábrázolás jótékony hatásai gyermekkorban</i>	7
<i>2.2. Műelemző magatartás gyermekeknél</i>	8
<i>2.3. Műelemző magatartás kisiskolásoknál</i>	8
<i>2.4. Gyermeki vizualitás és rajzok elemzése</i>	9

3. DIPLOMAMUNKA

<i>3.1. Személyes motiváció</i>	14
<i>3.2. Ötlet</i>	15
<i>3.3. Megvalósítás</i>	15
<i>3.4. Összegzés</i>	17

4. BIBLIOGRÁFIA

<i>4.1. Irodalomjegyzék</i>	18
<i>4.2. Ábra és képjegyzék</i>	19

1. GYERMEKÁLMOK

1.1. Gyermekkor

Mi az a gyermekkor?

Mindenki volt gyermek. Jó esetben mindenki tapasztalta az önfeledt játék élményét, a biztonságérzetet és a felnőttkorban sokszor elfelejtett elmélyülés képességet. Mennyi minden változott azóta – gondolhatja az ember, bár valójában csak mi változunk. A percepciónk, figyelmünk, a jelen megélésének módja. Ez egy természetes folyamat, amin minden ember átesik. Idősebbként a gyermekkor romantizálása egy különösen elterjedt jelenség, hisz ehhez az időszakhoz kötődnek legmeghatározóbb élményeink, emlékeink. Ennek oka, hogy ekkor tapasztalunk meg mindent elsőként, sok az új dolog és izgalmas a világ. Ezt az izgalmat kapcsoljuk össze a körülöttünk lévő dolgokkal, amit aztán a gyermekkorral. Felnőttként visszanézve megható a különbség.

Ez az időszak talán a legmeghatározóbb a sok közül egész életünk során. Láthatatlanul „nyúl bele” a múltból saját életünkbe felnőttkorban is. Ez a legérzékenyebb pár év, amikor kialakulnak határaink, erkölcsünk, fantáziánk, de még a testünk, köztük a személyiségünk is. A gyermekkor az ember életében a növénytermesztésben a vetés. Ami el lett ültetve akkor, abból fejlődik ki minden, azt fogja később learatni az ember. A mag összetevői közé tartozik sok közül a kulturális, szociális és a társadalmi osztály hatása.¹

A pszichológiatudomány álláspontja szerint 3-6 éves korunkra az alapszemélyiségünk több mint kétharmada kifejlődik, ami később tulajdonságok, hiedelmek, attitűdök és célok formájában köszönnek vissza, amik aztán mindennapi életünk fő befolyásoló eszközeivé válnak.² Így a jövőnk is behatárolódik már ilyen korai szakaszban. Nyilvánvaló, hogy ez egy eltúlzott változata a valóságnak, hisz ezek tudnak változni és formálódni időközben, de látható ebből, hogy mennyire döntő hatású ez a pár év. Így a gyermeki viselkedés megfigyelésével és pszichés jelenségek megértésével magunkra vonatkozó kérdésekre is megkaphatjuk a választ, érzelmi világunkra, döntéseinkre, reakciónkra és / vagy gondolkodásunkra illetően,³ mivel kéz a kézben jár a kettő. A témával foglalkozni úgy gondolom tehát, mindenki számára előnyös.

Ezt a legérzékenyebb időszakot szeretném körbejárni, jelentőségét megvizsgálni. Mint tudjuk, a jogban a 18 éves kor alatti emberek jelentik a gyereket (legalábbis Magyarországon). Testi értelemben genetikától függ, de általában 19-20 éves korig is eltarthat. De mit jelent a pszichológiában?

¹ Kendra Chery (2023): Overview of Child Psychology and Development, Verywell Mind, <https://www.verywellmind.com/what-is-child-psychology-2795067>, Letöltés dátuma: 2023.02.16.

² Bookline (2022): Berentes Éva PhD-Mindenható gyermekkor- A korai életévek hatása a felnőttkorra, Összefoglaló, https://bookline.hu/product/home.action?_v=Berentes_Eva_PhD_Mindenhato_gyermekkor&type=22&id=334024, Letöltés dátuma: 2023.05.03.

³ Keményné Dr. Pálffy Katalin (1998): Bevezetés a pszichológiába, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 24-25. old.

A pszichológiában három nagy szakaszból áll a gyermekkori időszaka. Első a korai gyermekkori, ami 1-3 éves korig tarthat. Az izom és idegrendszer javarészt kifejlődik ekkor és a gyermek új képességeket szeretne megtanulni. Az autonómia kezdetének az időpontja. A középső időszaka 3-6 éves korig tart. Ekkor a gyermek függetlenedni szeretne és akaratával feszegeti határait. A személyiségfejlődés szempontjából kiemelkedő jelentőségű szakasz. A késői gyermekkori / kisiskoláskori 6-10 éves korig tart. Ekkor már nagyobb a figyelme, kevesebb alvásra van szüksége és még nagyobb a késztetése új képességek megtanulására. Itt alakul ki a tanuláshoz, ismeretszerzéshez való viszony, amely döntő mértékben meghatározza a későbbi életpályáját.⁴ Ez az időszak után már a serdülőkor kezdődik, ami már nem számít gyermekkornak. Mint láthatjuk tehát, a gyermekkori körülbelül mindenkinél 12 éves korig tart, de egyénenként eltérő lehet.⁵

Összefoglalva, ebben a fejezetben azt szerettem volna érzékeltetni az olvasóval, hogy a gyermekkori, ami életünkben viszonylag hamar (tizenkét évesen) lezárul, mennyire egy érzékeny időszak és mekkora hatással van későbbi sorsunkra. Ha egy életszakaszt kellene választani fontossága szerint, akkor az nagy bizonyossággal ez lenne, hisz itt fekszik mindennek a gyökere.

1.2. Fejlődéslélektan

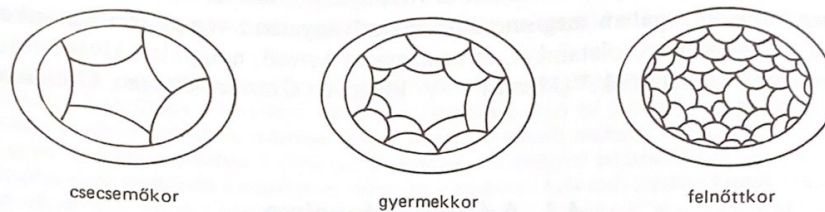
Miért olyan meghatározó a gyermekkori?

A fejlődéslélektan azon területe a pszichológiának, amely a lélektani fejlődésre koncentrálva a különböző életszakaszokban bekövetkező változásokkal foglalkozik. Önszabályozó rendszerként az ember saját egyensúlyának fenntartására törekszik a belső és külső körülmények változásai közepette. Az egyensúly felbomlásakor belső feszültség keletkezik, ami alkalmazkodási folyamatokat indít el, amelyek végül az ellentmondás feloldásához és a magasabb szintű újra termelődéshez vezet. Az egyéni fejlődés minden szakasza tipikus belső konfliktusokkal rendelkezik, amelyek az adott szakaszra jellemzően történik. Csecsemőkorunktól felnőttkorig érzelmi állapotaink, reakcióink és tulajdonságaink bővülnek és változatosabbá válnak (Keményné Dr. Pálffy Katalin).⁶

⁴ Dr. József István PhD (2011): Fejlődépszichológia, 2.3. fejt., Kaposvár, http://janus.ttk.pte.hu/tamop/kaposvari_anyag/jozsef_istvan/letkori_sajtossgok_s_fejldsi_szakaszok.html, Letöltés dátuma: 2023.05.03.

⁵ Aman Sharma: Stages of Development of Psychology of People at Different Ages from Infancy to Old Age, <https://www.psychologydiscussion.net/psychology/stages-of-development-of-psychology-of-people-at-different-ages-from-infancy-to-old-age/732>, Letöltés dátuma: 2023.02.16.

⁶ Keményné Dr. Pálffy Katalin (1998): Bevezetés a pszichológiába, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 25-26. old.

1. Ábra: A személyiség differenciálódása és integrálódása

Kétségtelenül a kora gyermekkorhoz kötődik az én megszilárdulása és a személyiség kibontakozásának kezdete, de mind a mai napig nagy kérdés, hogy a személyiség kialakulásában elsősorban az öröklött jegyeknek vagy a környezetnek van nagyobb hatása. John Locke elmélete szerint a gyermek személyisége kizárólag a környezeti hatások alapján változik, alakul ki felnőttkorra.⁷ Charles Darwin evolúcióelmélete ennek az ellenkezőjét hangsúlyozza, hiszen azt állítja, hogy főként az öröklött tulajdonságok befolyásolják a gyermek jövőbeli személyiségét.⁸ Jean-Jacques Rousseau is a környezet befolyását hangsúlyozta.⁹

Az öröklött jegyek és a személyiség közötti kapcsolat felfedésére tett kísérletek nem bizonyultak hatásosnak. Ezt az ún. „iker kutatások” is célozták. A kutatók megállapították, hogy már a magzatban meglévő minimális alkati különbség hosszú távon gondolkozásukban és hozzáállásukban is nagy különbséget idéz elő, ami pedig a személyiség különbözőségét fogja okozni.¹⁰ A velünk szemben tanúsított bánásmód gyermekkorban tehát személyiségformáló hatással rendelkezik. Egy gyermek ugyanazt a magatartást és bánásmódot képes társaival tanúsítani, amit korábban mások alkalmaztak vele. Önértékelése, énképe mind ahhoz vezethető vissza ahogy korábban mások viszonyultak hozzá.¹¹ Ennek következménye, hogy úgy lesz képes másokat szeretni és megbecsülni, ahogy őt szeretették, értékelték és elfogadták szülei.

További fontos eleme a személyiségfejlődés kezdeti szakaszának a játék, hisz a gyermekek ezeken keresztül ismerik meg a világot, fejlődik gondolkodásuk és fantáziájuk. Nem is gondolnánk, de számos olyan képesség, úgy, mint a feszültségtűrés, kreativitás játékok és mesék által fejlődik ki.¹² Ebben az időszakban szilárdul meg az ember énképe és virágzásnak indul személyisége, így nem véletlen tehát, hogy a fejlődéslélektan ezt az időszakot tartja legfontosabbnak, sőt tartotta régebben egyetlen vizsgálandó életszakasznak.

⁷ Dr. Visontai-Szabó Katalin (2017.december): Fejlődéslélektani alapismeretek, Szeged, <http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=82029>, 1-3.o., Letöltés dátuma: 2023.05.03.

⁸ uo.

⁹ uo.

¹⁰ Keményné Dr. Pálffy Katalin (1998): Bevezetés a pszichológiába, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 28.old.

¹¹ Vajda Zsuzsanna (2004): A gyermek pszichológiai fejlődése, Helikon, Budapest, 95.o.

¹² Dr. Visontai-Szabó Katalin (2017.december): Fejlődéslélektani alapismeretek, Szeged, <http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=82029>, 7.o., Letöltés dátuma: 2023.05.03.

1.3. Fantázia

Mi az a fantázia?

A fantáziát, mint képességet sokszor alábecsüljük. Pedig ez a képesség segítette elő, fejlesztette társadalmunkat a történelem során. Annak a kérdésnek a feltétele, hogy „mi lenne, ha...?” számos előnnyel szolgált számunkra. Irányt mutatott nehéz helyzetekben, korábban eddig lehetetlennek hitt dolgokon kezdtünk el gondolkodni, mint emberiség (pl. Holdra szállás). Mint egyén, a fantáziának ott is döntő szerepe van. Nehéz élethelyzetekben, vagy kilátástalan jövőképben pl. ez tudja a segítséget jelenteni. Ha van egy „álmunk”, csak elképzeljük és ez a kép olyan erőssé válik bennünk, hogy annak érdekében cselekszünk. Egy motivációs eszköz.¹³

Gyermekkorban rengeteg van a fantázia képességéből. Ekkor inkább a tanulást és kíváncsiságot jelenti, mintsem motivációs eszközt. Ilyenkor a legerősebb életünk során, hisz nem érezzük a határt a valóság és fantáziánk között. Bármit el tudunk képzelni, hisz a realitásérzék csak később fejlődik ki. Megtanuljuk a korlátjainkat és határainkat. Ezek közvetítője legtöbbször a játékok és mesék. A fantáziájuk segítségével olyan intenzíven élnek meg a gyermekek egy-egy történetet, játékot, hogy azokból nagyon sok mindent tanulnak. Köztük olyan alaplolgokat, mint az empátia képessége vagy helyes önértékelés.¹⁴

A fantáziát sokszor összekapcsoljuk az álmodással, mivel mindkettő az elménk képzelőerejét és kreatív folyamatait használja. Fontos különbség viszont, hogy az álmok az öntudatlan és kiteljesedett fantázia formájaként jelenhetnek meg, mivel gyakran szürreális vagy furcsa képeket, történéseket tartalmazhatnak. Továbbá hiányzik az imagináció célorientáltsága.¹⁵ Ezt az állapotot sok minden, köztük tapasztalataink, élményeink, emlékeink befolyásolhatják, pont úgy, mint a fantáziánknál, amikor tudatosan, éber állapotban használjuk. Lássuk, mi pontosan az álom és mi történik olyankor.

1.4. Álmok

Mik azok az álmok?

Az álom szóról először azok a célok juthatnak eszünkbe, amikért küzdünk, elképzelünk. Többféle értelemben használhatjuk, sokszor egy állapotra értjük, máskor pedig egy célt jelent. Biológiai értelemben viszont csupán egy olyan agytevékenység, amit alvás során tapasztalunk.

¹³ Elizabeth Chapin (2017): Why Fantasy Matters, TEDxCamarilo, https://www.youtube.com/watch?v=xTt_MPydgYg, Letöltés dátuma: 2023.05.03.

¹⁴ Cole-Hamilton, I. (2011). Getting it right for play: The power of play: An evidence base. Play Scotland, https://www.playscotland.org/resources/print/Power-of-Play-an-evidence-base.pdf?plscmtl_id=13153, 6.,18.o., Letöltés dátuma: 2023.05.04.

¹⁵ Szummer Csaba – Horváth Lajos: Álom, fantázia és normál tudatállapot Husserlnél, Freudnál és a Daseinanalízisben, https://btk.kre.hu/images/PsyHu/2020_1/szummer_horvath.pdf, 62.o., Letöltés dátuma: 2023.05.04.

„Az álombeszámolókból és egyéb kutatási eredményekből arra lehet következtetni, hogy az álombeli gondolkodás egyfajta hiperasszociatív állapot, melynek során egyszerre aktiválódik és kapcsolódik össze számos emlék és érzés köszönhetően az agyi hálózatok kiterjedt aktivitásának. Álmodás során egy változékony tudati állapot áll be, amely az ingerek közt kevésbé szelektál, és így az álom során könnyen összekapcsolódhatnak látszólag össze nem illő tudati tartalmak.

Ezeket a konkrét, mindig azonos, „mindenkire érvényes” jelentéseket érdemes szkeptikusan kezelni.” Álmaink csupán többnyire napi küzdelmek, kompromisszumok és lelki életünk belső ellentmondásainak feloldására tett kísérletek eredményei. Emiatt manapság a legtöbb pszichoterapeuta másként közelíti meg az álomfejtést, az álmodó saját, egyéni asszociációra kíváncsi, ezért megkérdezi őt az álmáról. Így tehát a saját egyéni asszociációk, személyes élmények, életesemények kerülnek a fókuszba, és az álmok segítségével feltárhatóvá válnak az elfojtott, akár fájdalmas tudattartalmak, melyek a félelmek, szorongások okai is lehetnek.”¹⁶ Freud szerint elfojtott vágyaink, félelmeink, személyes belső konfliktusaink színtere.¹⁷

1.5. Alvás

„Hogyan működik” az alvás?

Az ember számára az alvás nélkülözhetetlen. 11 napnál nem is élnénk túl nélküle.¹⁸ Az alvás elengedhetetlen a test regenerálódásához és az újonnan megszerzett tudás feldolgozásához. Hiányakor csökken koncentrációs képességünk, növekszik a környezetből származó ingerek feldolgozási ideje.¹⁹

Többféle alvási fázist különböztetünk meg, az ember éber állapotához mért mélysége szerint. Ezeket ciklusoknak, stádiumoknak hívjuk és egy éjszaka folyamán másfél óránként váltakoznak.

1. elalváshoz szükséges idő (kb.20-30perc) - 0.stádium
2. ébrenlét és alvás közti állapot, szunyókálás – 1. stádium
3. az alvás kezdete, felületes alvás, könnyen ébreszthető - 2. stádium
4. mélyalvásba való átmenet, nehezen ébreszthető - 3. stádium

¹⁶ Dr. Szabó Zsuzsanna (2022): Miért álmodunk? Mít árulnak el rólunk az álmaink?, <https://onlineszichologus.net/blog/miert-almodunk-mit-arulnak-el-rolunk-az-almaink/>, Letöltés dátuma: 2023.04.12.

¹⁷ Freud, S. (1900). “The interpretation of dreams,” in The Standard Edition of the Complete Works of Sigmund Freud, Vol. 4, 5, ed J. Strachey (London: Hogarth Press). 122.o.

¹⁸ J. Christian Gilin (2002): How Long Can Humans Stay Awake?, Scientificamerican, <https://www.scientificamerican.com/article/how-long-can-humans-stay/>, Letöltés dátuma: 2023.02.16.

¹⁹ Nagy Dániel Károly (2019): A rendszeres alváshiány egészségre gyakorolt hatása, <https://semmelweis.hu/eok/hu/2019/10/15/a-rendszeres-alvashiany-egeszsegre-gyakorolt-hatasa/>, Letöltés dátuma: 2023.05.04.

5. mélyalvás, nehezen ébreszthető, avitális funkciók 30%-kal csökkennek, álomlátás – de nem emlékszünk rá, ágybavizelés, alvajárás – 4. stádium
6. álomalvás, azaz a REM-alvás – segít a napi események feldolgozásában. Tanulás vagy stressz után több REM-re van szükségünk²⁰

Az ébrenlét során az emberi agy magas frekvenciájú hullámai jellemzőek, felszínes alvásnál lassabb, míg mély alvásnál egészen lassú hullámtevékenységek jellemzőek.²¹

²⁰ Dr. Oláh András: Az alvás, pihenés szükséglete, Pécsi Tudomány Egyetem, https://www.etk.pte.hu/protected/OktatasiAnyagok/Szombathely/4_evf_apolo/Az_alvas_pihenes_szukseglete.pdf, Letöltés dátuma: 2023.05.04.

²¹ Dr. Emri Zsuzsanna: Alvás-ébrenléti ciklus, Eszterházi Károly Egyetem, http://zsuzsanna.emri.uni-eger.hu/public/uploads/alvas-ebrenlet_5e73c96fc4837.pdf, Letöltés dátuma: 2023.05.04.

2. GYERMEKI VIZUALITÁS

“...Remekművem megmutattam a fölnőtteknek, és megkérdeztem őket, nem félnek-e tőle.

- Miért kellene félni egy kalaptól? - válaszolták.

Az én rajzom azonban nem kalapot ábrázolt. Óriáskígyót ábrázolt, amint épp egy elefántot emészt. Erre lerajzoltam az óriáskígyót belülről is, hogy a fölnőttek megérthessék, miről van szó. Mert nekik mindig mindent meg kell magyarázni.”

-Antoine de Saint Exupéry – A kis herceg (Rónay György fordításában)

2.1. Az ábrázolás jótékony hatásai gyermekkorban

Miért fontos az ábrázolás a gyermekkorban?

A művészetet a felnőttek közvetítik a gyermekek felé, de ezt átveszik és öntevékenyen is csinálják (pl. rajzolást). Ezért van az, hogy egy óvodában mindenki folyamatosan rajzol.²² Talán nem véletlen, hogy ez különösebb ösztönzés nélkül is állandó, az ábrázolás számos előnnyel szolgál a fiatalok számára. Kulcsfontosságú építőeleme a vizuális kifejezőmód helyes használatának kialakulásában. A kommunikációs készségek és közlő nyelv létrehozásában is szerepet vállal.²³ Fejleszti a gyermekek képességét, hogy ki tudják fejezni magukat és reflektálni tudjanak saját élményeikre, gondolataikra és érzéseikre.²⁴ Személyiségfejlesztő hatása miatt pozitívan befolyásolja intellektuális képességeiket – érzékelésüket, észlelésüket, emlékezetüket és képzelőerejüket. Az alkotás során nyitottságot és fogékonyságot alakít ki. Hozzájárul a tudatos és rácsodálkozó figyelem kifejlődéséhez. Az érzékszervek folyamatos igénybevételével kialakul az érdeklődés, amely segítségével a befogadó képességek intenzív fejlődése indul meg. Az ábrázoló tevékenységet is átszövik az érzelmek, a sikerélmény, az öröm és a szépség esztétikai élménye. A vizuális gyakorlatok minden területe a kéz finommozgásának kialakulását és fejlesztését segíti.²⁵

Mint láthatjuk, a rajzolás nemcsak folyamat örömről szól és nemcsak esztétikai élményt okoz, hanem igen sok pozitívummal jár. Mondhatni elengedhetetlen az egészséges felnőtté váláshoz.

²² Bús Imre (2021): Gyermek – Kultúra – Pedagógia, PTE KPVK és Dienes Zoltán Gyermekművelés és Pedagógiai Továbbképző Kutatóközpont, Szekszárd, 11.o.,

https://kpvk.pte.hu/sites/kpvk.pte.hu/files/kotet_vegleges_2021_12_13_elektronikus.uj.pdf, Letöltés dátuma: 2023.05.04.

²³ Horváthné Csapucha Klára (2011): Vizuális technikák a gyakorlatban (Az óvodás és kisiskolás gyermekek kreativitásának játékos fejlesztése) Flaccus kiadó, 8-9.o.

²⁴ Sandahl, Iben Dissing (2018). Játék dán módra. (Marczin O. ford). HVG Könyvek, Budapest. 167.o.

²⁵ Horváthné Csapucha Klára (2011): Vizuális technikák a gyakorlatban (Az óvodás és kisiskolás gyermekek kreativitásának játékos fejlesztése) Flaccus kiadó, 8-9.o.

2.2. Műelemző magatartás gyermekeknél

Tudnak a gyermekek véleményt alkotni műalkotásokról?

Magyarországon a gyerekek művészeti jellegű tevékenységeinek fejlődési vizsgálatával elsők között Pálffy Zoltán foglalkozott. Véleménye szerint a kisgyerekek képtelenek indokolt értékítéletet alkotni műalkotásokról.²⁶ Székácsné Vida Mária művészetpedagógus kutatása cáfolja Pálffy hipotézisét.

A művészetpedagógus szerint a gyermekek igenis képesek egy-egy műalkotás elemzésére, csak más módszerrel, nem verbálisan, hanem mozgáson és rajzon keresztül. Szerinte ezek a fiatalok sajátos műelemző módszerei.²⁷ Az biztos, hogy azt a fajta műelemző módszer, amit mi felnőttek értünk, nem kérhető számon a gyerekeken, hisz ők teljesen más nyelvezettel dolgoznak.

2.3. Műelemző magatartás kisiskolásoknál

Mik a kisiskolások műelemző jellemzői?

Kárpáti Andrea és Kaposi Endre az alsó tagozatos tanulók műelemzőképességének vizsgálatával foglalkozott. Némi vizsgálat után a következők voltak megállapíthatók:

- A 6-10 évesek határozott véleményformáló képességgel rendelkeznek, tetszés vagy nemtetszésüket mindig kifejezik az alkotásról
- A 6-8 évesek ízlése számára a nonfiguratív és realista képek egyenrangúak
- A 9-10 évesek viszont kezdik átvenni környezetük szemléletét és előnyben részesítik a könnyen felismerhető tárgyak, emberek képi világát
- A 6-10 évesek elsősorban a képek színeire reagálnak. Számukra azok a hangulatok kifejezőeszközöként jelentik, nem pedig a tárgyak színezésére használt eszközt. Az egyszerű szín szimbólumokat, a hideg-meleg színek hatását könnyen észlelik
- Nincsenek „kedvenc témák”. A képek magyarázatához azonban szívesen költenek történeteket
- A 6-8 évesek számára a kép egy esemény, a 9-10 éveseknek viszont „műalkotás”, azaz tárgyak, színek és formák kombinációja.
- Az egész korosztályra jellemző: nem tudják szavakkal kifejezni magukat. A gyerekek szókinccse szegényes, fogalomhasználatuk pontatlan. A szavak hiánya blokkolja a gondolatok közvetítését. A 10 évesek szóhasználatában sok a jelentését veszített, félreértett frázis.
- Az elemzés szintje azonban alig fejlődik a 6-10. életévig.²⁸

²⁶ Pálffy Zoltán-Türoczi Mária (1969): A képátélés esztétikai tartalmának alakulása. Magyar Pedagógia, 4. sz, 399-414. old.

²⁷ Székácsné Vida Mária (1981): A művészeti nevelés hatásrendszerei. Akadémia kiadó. In. Kárpáti Andrea (1985): Képolvasás. Tankönyvkiadó, 10.old.

²⁸ Kárpáti Andrea (1985): Képolvasás. Tankönyvkiadó, 10-11.old.

Mint láthatjuk, pár év alatt rohamosan változik a tanulók műalkotásokról alkotott szemlélete. Látszódik a környezet befolyása, ahogy a gyermekeket „megszennyezi” a „mester-ember” szemlélet. A társadalom szabályokat nevel belé és előnyben részesíti a valóság-hű ábrázolást a nonfiguratívval szemben, ami véleményem szerint káros, hisz nem rendelhető egyik a másik fölé.

2.4. Gyermeki vizualitás és rajzok elemzése

Mik a gyermekrajzok jelentései és jellemzői?

Az önmagától fejlődő rajzi folyamatot gyermekeknél Rhoda Kellog amerikai kutató vizsgálta. Egy átfogó kutatást végzett, amelyben gyermekek rajzait gyűjtötte össze különböző országokból, rétegéből a legkorábbi firkáktól 14 éves korig. Több mint egymillió rajzot dolgozott fel. Arra jött rá, hogy ugyanazok az alakzatok jelennek meg a gyermekek firkáiban, földrajzi hely, társadalmi réteg és minden egyéb befolyásoló tényezőtől függetlenül. Rajzfejlődési útjuk is nagyon hasonló. A kulturális és társadalmi hatás csak a későbbi életkorban jelenik meg.²⁹

Daniel N. Stern amerikai pszichiáter szerint már a 0-2 hónapos gyerekek rajzain megfigyelhető egyfajta jellemző tudatállapot.³⁰ Ilyenkor történik „önmagunk megteremtése”. Elkezdjük uralni saját mozgásunkat, testünket, érzéseinket, az időt és teret.³¹

Az alábbi kutatásokból a következő megállapítások figyelhetők meg:

- Gyermekkorban létezik egy univerzális ábrázolásmód
- A fiatalok rajzfejlődési szakaszai többnyire azonosak

Rajztípusok – Platthy István

A gyermekrajzok értelmezésére több koncepció létezik. Elsőként Platthy István művészetterapeuta elméletét fogom ismertetni.³² Szerinte a gyermek vizuális fejlődése bizonyos karaktertípusokba sorolható.

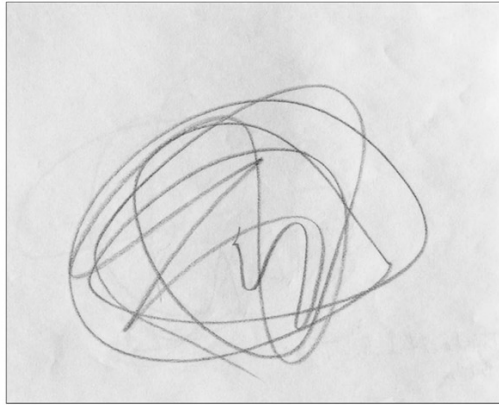
Első ilyen a fészekfírka. Az amodális percepció nagymértékben jelen van ebben az időszakban, ami azt jelenti, hogy az adott személy valamit teljességében tapasztal meg, miközben receptorai csak a valóság egy részét észlelik. Ennek megjelenítése rajzban a fészekfírka, ami a globális egység megjelenítésére törekszik.

²⁹ Rhoda-Kellogg (1970): Analyzing Children's Art. National Press Books, California. in. Platthy István (2006-2018.): Az eredendő kifejezőmód (A korai gyermekrajz-fejlődési folyamat összehasonlító elemzése az érzetek alakulásával és az ősi képzetekkel), 1.o.

³⁰ D. N. Stern (2000): A csecsemő személyközi világa, fordította: dr. Balázs-Piri Tamás, Animula, Budapest. in. Platthy István (2006-2018.): Az eredendő kifejezőmód (A korai gyermekrajz-fejlődési folyamat összehasonlító elemzése az érzetek alakulásával és az ősi képzetekkel), 1.o.

³¹ Merényi Márta: Tudatállapotok jelentősége a pszichodinamikus mozgás- és táncterápiában (Kézirat.)

³² Platthy István (2006-2018): Az eredendő kifejezőmód (A korai gyermekrajz-fejlődési folyamat összehasonlító elemzése az érzetek alakulásával és az ősi képzetekkel). 4-10.o.

2. *Ábra: Fészekfírka*

A fészekfírka után alakul ki a kör, amit lágy, hajlékony vonalak és vonalvezetések jellemeznek, amiből később kialakulnak az amorf alakzatok. Ezek a firkák előkészítik a későbbi vizuális gondolkodás értelmi fejlődését.

Későbbi alapkarakter az úgynevezett szálfafírka és lengőfírka. Ezek használata indulatot gerjeszt a kisgyermekben. Céltalan mozgással, indulattal teli. Rajzolgatása közben a gyerekek gyakran megnyugszanak, megnő biztonságérzetük, feszültségük levezetődik. Fontos megjegyezni azt is, hogy a szálfafírka egyben alapját képezi az egyenesnek, a szabályos, szögletes geometrikus formáknak.

3. *Ábra: Szálfafírka*

A harmadik alapkarakter a firkáknak a pont. Ennek nyomhagyása történhet impulzív módon, hogy a gyermek csak úgy odavágja a pontot, a ceruza ráadásul elcsúszik, erőteljes nyomot hagyva ezzel a pillanat időbeli tötrészét idézve meg. Egy másik módja a nyomhagyásnak kisgyermeknél az, amikor „órákon át” rajzol, sűríti azt, vagy nagyon kicsi köröket, foltokat rajzol óvatosan, nagy koncentrációval.

4. Ábra: Pont

Negyedik alapkaraktere a firkáknak az úgynevezett vándorló vonal, a folyamat átélése. A kisgyermek ezt az alapkaraktert kevésbé indulatatosan használja a többihez képest.

Ezeket a firkatípusokat egyszerre egy rajzon is használhatja a kisgyermek, egy mindent előntő lelkiállapot szerint.

Több megfigyelés szól amellett, hogy nem csak a mozgás és nyomhagyás örömeért rajzol a kisgyermek, 1,5-2 éves korától, hanem firkája pszichés tartalmakat, képzeteket idéz meg számára. Az alapvető érzelmek univerzálisak és velünk születettek és ebből fakad kezdetben az érzelmek kifejezésének univerzalitása is a gyermekek firkáiban.³³

Platthy István megfigyelései a rajzok csoportosítására vonatkozóan valóban megállják helyüket, viszont mint univerzális rajzfejlődési út, véleményem szerint nem bizonyítható. Nem minden esetben behatárolható, se figyelhető meg a rajzok kategorizáltságának valószínűsége. Viszont, mint csoportosítás és elmélet tényleg bizonyos.

Gyermekrajzok jelentései – Kárpáti Andrea

Kárpáti Andrea a gyermekek rajzainak jelentéstartalmára tett több megfigyelést.³⁴ Szerinte a gyermekrajzokban jelentést keresni csak a második életévtől lehet, két különböző úton. Amíg a gyermek folyamatosan változó tartalmat lát egy firkában, a felnőtt a valósághoz való hasonlóságot keresi. Így, a fiatalok által rajzolt szimbólumok, az „egyezményes jelek” hiányában nehézkessé válik. Ez utóbbi pont ellent mond Platthy elméletének.

³³ Platthy István (2006-2018): Az eredendő kifejezésmód (A korai gyermekrajz-fejlődési folyamat összehasonlító elemzése az énértetek alakulásával és az ősi képzetekkel). 4-10.o.

³⁴ Kárpáti Andrea (2001): A gyermekrajzok szimbólumvilága in. Csapó Benő és Vidákovich Tibor (2001): Neveléstudomány az ezrefordulón, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 193.o.

A 3-6 éves korúak bonyolult ábrák létrehozására nem képesek, tehát egyszerű rajzokat ruháznak fel bonyolult jelentéstartalommal.³⁵ Viszont szerintem jelen helyzetben nem egyik következik a másikból, a gyermek egy bonyolult ábrát szintén nagy valószínűséggel fog bonyolult jelentéstartalommal felruházni. A rajzok jelentésére nincs egy válasz, hisz az képlékeny, akár óráról órára változik a kisgyermeknél. Kizárólag a rajzoló képi nyelvének, szimbolizációs „szokásainak” részletes megismerésével értelmezhető.³⁶

A kisgyermekkor képi metaforáinak jellemzői:³⁷

- A rajzolás célja gyakran a beszélt nyelvben nem kifejezhető információk átadására tett kísérlet.
- A jelentéssel bíró technikai megoldások közül a leggyakoribb a mérettel való kiemelés: minél fontosabb, annál nagyobb. Kompozíció: középre állítás, sarokba helyezés mind tartalmi jelentőségű lehet.
- A színek jelképes értékét inkább érzelmi hatásaik adják, mintsem kulturális tartalma.
- A fizikai tulajdonságokon alapuló jelentéssel csak a 7-8 évesek vannak annyira tisztában, hogy ezt ábrázolásaikon is felhasználják (pl.: savanyú arcot vág, édes kisbaba).
- már a 3-5 évesek rajzai is tele vannak olyan jelképekkel, amelyeket az alkotók akaratlanul is kivetítenek a tudatalattiból. A mentális diszfunkció a kisgyermekkorai rajzokon is megfigyelhető.³⁸

Mint láthatjuk a gyermekrajzok metaforáinak jellemzői korántsem egységesek a felnőttekével, így (számunkra) nehéz megfejteni jelentéstartalmukat.

Jelképek a gyermekrajzokban

A jelképes megjelenítésre kiválasztott témák köre kizárólag kisgyermekkorban formálódik, és később alig változik.³⁹ Kárpáti Andrea szerint a következő témakörökre oszthatók a jelképek:

1. „Archeologikus” témakör - mesék, legendák megjelenítése, ahol a szimbólumokat a kisgyermek „készen kapja”, hisz képi alakban társul egy mese szövegéhez. Ilyen pl. az unikornis, hétfejű sárkány és egyéb tipikus mesebeli elemek.
2. „Normatív vagy profetikus tartalmak” - a felnőttvilágba történő beilleszkedést kísérli meg képi formában. Már 3-6 éves korban megjelennek a járművek, melyekkel felnőttkorukban fognak jární. Erős, férjnek való királyfikát, lányok részéről gyönyörű

³⁵ Kárpáti Andrea (2001): A gyermekrajzok szimbólumvilága in. Csapó Benő és Vidákovich Tibor (2001): Neveléstudomány az ezrefordulón, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 193.o.

³⁶ uo.

³⁷ Kárpáti Andrea (2001): A gyermekrajzok szimbólumvilága in. Csapó Benő és Vidákovich Tibor (2001): Neveléstudomány az ezrefordulón, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 195-198.o.

³⁸ Kárpáti Andrea (2001): A gyermekrajzok szimbólumvilága in. Csapó Benő és Vidákovich Tibor (2001): Neveléstudomány az ezrefordulón, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 195-198.o.

³⁹ uo.

királylányokat figyelhetünk meg az ábrázolásokon. A társadalom részéről elvárt normákat kívánja betölteni (legtöbbször férfi, női szerepeket illetően).

3. „Tündéri realista tartalmak” - 4-10 éves kor közötti gyermekek már dekoratívabb, tarka, rajzokat készítenek, amelyek a felnőtt ízlés számára a legkedveltebbek.⁴⁰ Szépek, könnyen befogadhatóak, jelentésük kevésbé fontos. A harmonikus megjelenítés elfedi a tartalmat, amely sokszor egyáltalán nincs kapcsolatban a vonzó képi világgal.

Megjegyzendő, hogy a kisgyermek rajzainak tartalmát csak akkor szokás vizsgálni, ha egyéb jelekből betegségre, családi gondokra lehet következtetni.

Ilyenkor szoktak rémtörténeteket látni egy családrajzba, ahol pl. az apa figurája esetleg csak azért hiányzik, mert a rajzolás délelőttjén éppen távol volt. A gyermekrajzok betegségek tüneteire utaló jegyei csak a kommunikatív jegyek helyes értelmezése után állapíthatók meg.⁴¹

Gyermekrajzok elemzésekor jogosan vetődik fel az aggály, hogy vajon a gyermek (alkotó) szándéka megegyezik-e a befogadó értelmezéseivel. A képi szimbólumok vizsgálatakor különösen indokolt a kérdés felvetése, hiszen nem várhatjuk a rajz készítőjétől, hogy azt a komplex elemzési eredményt, amivel a felnőttek rendelkeznek megértse és jóváhagyja. A jelképeket univerzális, kulturális és egyéni csoportokra szokás osztani.⁴²

Legkönnyebben az univerzális jegyek azonosíthatóak. Ez az alapvető testi élményeket visszautkröző jegeket jelenti, úgy, mint a „kicsiség” (védtelenség, kiszolgáltatottság) és a „nagyság” (erő, hatalom, biztonság) szimbólumai.

A rajzok kulturális jelképeinek értelmezésében több mindent hívhatunk segítségül. A leggyakoribb kisgyermekkor motívumok: a ház, a fa és az emberalak normális megjelenési formáinak értelmezése a gyermekpszichiátria tapasztalati megfigyelésein nyugszik.⁴³

Rajzpedagógia

Mivel egy kisgyermek sokkal árnyaltabban fejezi ki magát képekkel, mint szavakkal, a feltáró jellegű rajzok készítése a pszichológiában igen elterjedt. A rajzpedagógiában az 1900-as évektől megjelentek az „önkifejező” témák, úgy, mint a faábrázolások lélektani értelmezési kísérletei.⁴⁴ A farajz egy ún. projekciós teszt: az ábra a rajzoló foglalkoztató problémák, feldolgozatlan életesemények és félelmek képi kivetítése.

⁴⁰ Kárpáti Andrea (2001): A gyermekrajzok szimbólumvilága in. Csapó Benő és Vidákovich Tibor (2001): Neveléstudomány az ezrefordulón, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 196.o.

⁴¹ Kárpáti Andrea (2001): A gyermekrajzok szimbólumvilága in. Csapó Benő és Vidákovich Tibor (2001): Neveléstudomány az ezrefordulón, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 196.o.

⁴² Kárpáti Andrea (2001): A gyermekrajzok szimbólumvilága in. Csapó Benő és Vidákovich Tibor (2001): Neveléstudomány az ezrefordulón, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 196-197.o.

⁴³ uo.

⁴⁴ uo.

Fontos viszont, hogy a képi szimbólum itt sem értelmezhető önmagában - szükség van a rajzoló vizuális nyelvének ismeretére épp- úgy, mint élettörténetének más módszerekkel feltárt fontos eseményeire. Ismernünk kell, milyen a korosztályra jellemző séma, a fa átlagos, szokásos megjelenítése, amelynek semmiféle különleges jelentése nincs. Az ettől való eltéréseket szükséges vizsgálni.

Az iskola nevelő, lélegzondozó céljának erősödésével a művészetközeli tantárgyak fontossága megnő, feladatköre kibővül. A rajzpedagógiában ezért napjainkban egyre nagyobb szerepet kapnak a terápiás eljárások eredményei.⁴⁵

3. DIPLOMAMUNKA

Diplomamunkámban a gyermekálmokkal foglalkoztam. Érintettem a gyermeki fantáziát és vizualitást. A végleges mű egy mozgókép sorozat, amiben gyermekek mesélik el álmaikat, ami reményeim szerint sokkal többről szól, mint az elmesélt történetekről.

3.1. Személyes motiváció

Mindig is érdekelt a pszichológia, azon belül pedig a fejlődéslélektan, talán azért is, mert önmagamot megérteni, feltárni magamban bizonyos jellembeli szokások, reakciók eredetét mindig izgalmat jelentettek számomra. Így, a gyermekkor témaköre mind a mai napig a fő érdeklődési köröm a pszichológián belül. Rendkívül érdekesnek találom, hogy a kialakult személyiségek gyökerei gyermekkori élményekre, traumákra, szokásokra és stb., vezethetők vissza és ezen okok feltárása, megtalálása a legérdekesebb „nyomozós játék” számomra. A téma így adott volt.

Másik érdekes dolog, ami egybevág az előbb említett témával az maga a gyermeki állapot. Az a fajta figyelmesség, nyitottság és fantázia, amit a közvetlen környezetükben tapasztal és megél általában egy fiatal és amit elveszít később, véleményem szerint egy sokkal több figyelmet érdemlő dolog és hatalmas veszteség. A munkámmal valamelyes módon erre is szeretném felhívni a figyelmet.

Dolgoztam gyermektáborban Amerikában, ahol rengeteg fiatallal tudtam beszélgetni. Három fiatalabb testvéremmel nevelkedtem fel, így életem során mindvégig gyermekekkel voltam körülvéve és megszoktam jelenlétüket. Szeretek velük játszani és foglalkozni, ezért is választottam diploma munkám egyik témájának a gyermekeket.

Továbbá, ami tanulmányaimat illeti, a gyermeki vizualitás egybevág a vizsgálni kívánt tárggyal, a mozgókép pedig fő érdeklődési irányom médiumot tekintve.

⁴⁵ Kárpáti Andrea (2001): A gyermekrajzok szimbólumvilága in. Csapó Benő és Vidákovich Tibor (2001): Neveléstudomány az ezrefordulón, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 198.o.

Az álmok pedig amellet, hogy érdekesek, jól összeegyeztethetők voltak az alább felsorolt témákkal és úgy gondoltam egy érdekesen megvalósítható, figyelemfelhívó videó sorozatot tudok készíteni ezzel a kombinációval.

3.2. Ötlet

A téma megfogalmazása után a technika kiválasztása és a pontos ötlet megfogalmazása volt a feladat. Dokumentarista animációt szerettem volna készíteni, mert ez a fajta műfaj és technikai kombináció rendkívül izgalmas volt számomra, azért is, mert valahol az animáció és dokumentumfilm gyökereiben ellentmond egymásnak, hisz az utóbbi a valóságot rögzíti, az animáció pedig pont arra törekszik, hogy olyat hozzon létre, ami nem létezik a valóságban.

Célja, hogy edukatív jelleggel, figyelmet irányítsak a témára. Egy személyes történetet, (jelen esetben az álmot) részben szubjektív módon mutassak meg az embereknek. A rajzok életre keltésével a fantáziára, a kreatív gyermeki és szabad gondolkodásra hívom fel a figyelmet – az álmaikon keresztül.

3.3. Megvalósítás

A projekt megvalósítása a következő munkafázisokból állt:

1. Gyermekek álmának felvétele (kizárólag hangban)
2. Az álmokban szereplő elemek lerajzoltatása az interjúalanyokkal (ceruzával papíron)
3. Rajzok beszkenelése
4. Rajzok átrajzolása digitálisan háromszor (adobe photoshop-ban) a zizegő hatásért
5. Rajzok animálása. A komplikáltabb mozgásokat adobe photoshop-ban rajzolva, egyszerűbbeket pedig adobe after effectsben megmozgatva
6. Sound design elkészítése (adobe premiere pro)

5.Ábra: Evi rajzol

6-7. Ábra: Az utómunka folyamat képernyőfelvételei (adobe photoshop és after effects)

A végleges videósorozatban végül csak három gyermek álmát használtam fel (nyolcat interjúvoltam meg az óvodában biztonsági okokból).

Az egész gyártási folyamat terapeutikus és nosztalgikus élmény volt, a gyermekekkel beszélgetni, meghallgatni őket, rajzolni velük. Visszaidézett sok, már elfelejtett emléket. Érdekes volt látni azt, hogy míg a célzott korosztály nagyon azonos volt (mindenki 4-6 éves), addig a rajzi különbségek egyéenként nagyon eltérőek voltak. Továbbá megfigyelhető volt, hogy a lányoké általánosságban fejlettebb volt, mint a fiúké. Mindezek mellett mégis volt egy mindenkire jellemző hasonlóság a vonalvezetésben és az arányok nem tartásában.

A rajzokat kiegészítettem pár helyen és színeztem, ahol úgy éreztem, hogy szükség van rá (mert pl. hiányos volt). Illusztráltam a hangot rajzolt szöveggel, hogy kiemeljek pár mondanivalót. Itt igyekeztem minél autentikusabb maradni rajzi stílusban a gyermekrajzokhoz, hogy ne lógjon ki semelyik rész sem. Így elmondható, hogy én, Varga Benedek is szereplője vagyok a filmnek, hisz a művekbe elég „erősen” belenyúlok rajzaimmal, animációmmal stb. Ez a diplomamunka tehát egy együttműködés volt köztem és a gyermekek közt.

3.4. Összegzés

Véleményem szerint gyermekekkel foglalkozni és megérteni őket mindenki számára hasznos. Sok mindent megtudhatunk magunkról, környezetünkről és az életben valóban fontos dolgokról. Szinte minden kérdésre ott találhatjuk a választ, ha eleget kutatunk. Nem véletlen, hisz ez a pár év egész életünkre kihatással van. A diplomamunkámban és szakdolgozatomban megkíséreltem közelebb hozni a gyermekkor komplex és mélyre vezető témáját, a gyermeki „létformát”, hogy aztán ebből örömet és megértést nyerjünk saját életünkre vonatkozóan.

BIBLIOGRÁFIA

Irodalomjegyzék (kronológiai sorrendben)

- Kendra Chery (2023): Overview of Child Psychology and Development, Verywell Mind, <https://www.verywellmind.com/what-is-child-psychology-2795067>, Letöltés dátuma: 2023.02.16.
- Bookline (2022): Berentes Éva PhD-Mindenható gyermekkor- A korai életévek hatása a felnőttkorra, Összefoglaló, https://bookline.hu/product/home.action?_v=Berentes_Eva_PhD_Mindenható_gyermekkor&type=22&id=334024, Letöltés dátuma: 2023.05.03.
- Keményné Dr. Pálffy Katalin (1998): Bevezetés a pszichológiába, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Dr. József István PhD (2011): Fejlődépszichológia, 2.3. fejj., Kaposvár, http://janus.ttk.pte.hu/tamop/kaposvari_anyag/jozsef_istvan/letkori_sajtossgok_s_fejldsi_szakaszok.html, Letöltés dátuma: 2023.05.03.
- Aman Sharma: Stages of Development of Psychology of People at Different Ages from Infancy to Old Age, <https://www.psychologydiscussion.net/psychology/stages-of-development-of-psychology-of-people-at-different-ages-from-infancy-to-old-age/732>, Letöltés dátuma: 2023.02.16.
- Dr. Visontai-Szabó Katalin (2017.december): Fejlődéslélektani alapismeretek, Szeged, <http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=82029>, Letöltés dátuma: 2023.05.03.
- Vajda Zsuzsanna (2004): A gyermek pszichológiai fejlődése, Helikon, Budapest.
- Elizabeth Chapin (2017): Why Fantasy Matters, TEDxCamarilo, https://www.youtube.com/watch?v=xTt_MPydgYg, Letöltés dátuma: 2023.05.03.
- Cole-Hamilton, I. (2011). Getting it right for play: The power of play: An evidence base. Play Scotland, https://www.playscotland.org/resources/print/Power-of-Play-an-evidence-base.pdf?plsctl_id=13153, Letöltés dátuma: 2023.05.04.
- Szummer Csaba – Horváth Lajos: Álom, fantázia és normál tudatállapot Husserlnél, Freudnál és a Daseinanalízisben, https://btk.kre.hu/images/PsyHu/2020_1/szummer_horvath.pdf, Letöltés dátuma: 2023.05.04.
- Dr. Szabó Zsuzsanna (2022): Miért álmodunk? Mit árulnak el rólunk az álmaink?, <https://onlinepszichologus.net/blog/miert-almოდunk-mit-arulnak-el-rolunk-az-almaink/>, Letöltés dátuma: 2023.04.12.
- Freud, S. (1900). "The interpretation of dreams," in The Standard Edition of the Complete Works of Sigmund Freud, Vol. 4, 5, ed J. Strachey (London: Hogarth Press).
- J. Christian Gilin (2002): How Long Can Humans Stay Awake?, Scientificamerican, <https://www.scientificamerican.com/article/how-long-can-humans-stay/>, Letöltés dátuma: 2023.02.16.
- Nagy Dániel Károly (2019): A rendszeres alvásiány egészségre gyakorolt hatása, <https://semmelweis.hu/eok/hu/2019/10/15/a-rendszeres-avashiany-egeszsegre-gyakorolt-hatasa/>, Letöltés dátuma: 2023.05.04.
- Dr. Oláh András: Az alvás, pihenés szükséglete, Pécsi Tudomány Egyetem, https://www.etk.pte.hu/protected/OktatasiAnyagok/Szombathely/4_evf_apolo/Az_alvas_pihenes_szukseglete.pdf, Letöltés dátuma: 2023.05.04.
- Dr. Emri Zsuzsanna: Alvás-ébredési ciklus, Eszterházi Károly Egyetem, http://zsuzsanna.emri.uni-eger.hu/public/uploads/alvas-ebrenlet_5e73c96fc4837.pdf, Letöltés dátuma: 2023.05.04.
- Bús Imre (2021): Gyermek – Kultúra – Pedagógia, PTE KPVK és Dienes Zoltán Gyermekkultúra és Pedagógiai Továbbképző Kutatóközpont, Szekszárd, https://kpvk.pte.hu/sites/kpvk.pte.hu/files/kotet_vegleges_2021_12_13_elektronikus.uj.pdf, Letöltés dátuma: 2023.05.04.
- Horváthné Csapucha Klára (2011): Vizuális technikák a gyakorlatban (Az óvodás és kisiskolás gyermekek kreativitásának játékos fejlesztése) Flaccus kiadó.

Sandahl, Iben Dissing (2018). Játék dán módra. (Marczin O. ford). HVG Könyvek, Budapest.

Pálffy Zoltán-Túrocz Mária (1969): A képátélés esztétikai tartalmának alakulása. Magyar Pedagógia.

Kárpáti Andrea (1985): Képolvasás. Tankönyvkiadó.

Platthy István (2006-2018.): Az eredendő kifejezőmód (A korai gyermekrajz-fejlődési folyamat összehasonlító elemzése az érzetek alakulásával és az ősi képzetekkel).

Merényi Márta: Tudatállapotok jelentősége a pszichodinamikus mozgás- és táncterápiában (Kézirat.)

Kárpáti Andrea: A gyermekrajzok szimbólumvilága in. Csapó Benő és Vidákovich Tibor (2001): Neveléstudomány az ezrefordulón, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Ábra és képjegyzék (kronológiai sorrendben)

1. Ábra: Keményné Dr. Pálffy Katalin (1998): Bevezetés a pszichológiába, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 25-26. old.
2. Ábra: Platthy István (2006-2018.): Az eredendő kifejezőmód (A korai gyermekrajz-fejlődési folyamat összehasonlító elemzése az érzetek alakulásával és az ősi képzetekkel), 5.o.
3. Ábra: Uo., 6.o.
4. Ábra: Uo., 8.o.
5. Ábra: Varga Benedek (2023), saját felvétel
6. Uo.
7. Uo.

Varga Benedek
2023.

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Varga Benedek
A Hallgató Neptun kódja: YSVZLC
A dolgozat címe: Gyermekbálmol
A megjelenés éve: 2023
A konzulens tanszék neve: Média tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: 2023 év 05 hó 02 nap

Varga Benedek

Hallgató aláírása

KONZULTÁCIÓS

NYILATKOZAT

A VARGA BENEDEK (név) (hallgató Neptun azonosítója: YSVZLC) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfólió áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: _____ év _____ hó _____ nap

Belső konzulens

A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

A megfelelő aláhúzendó.

A megfelelő aláhúzendó.